

Zgodovina Kitajske od Shangov do dinastije Qin

Datum

Ime in priimek, oddelek

KAZALO

1. **Zgodovina kitajske**
2. **Dinastija Shang**
 - 2.1 - Vedeževanje
 - 2.2 - Družba
 - 2.3 - Nadaljni razvoj države
3. **Dinastija Zhou**
 - 3.1 - Nastanek novega družbenega sloja
 - 3.2 - Drugi problemi
 - 3.3 - Nova »beseda«
 - 3.4 - Prvo in drugo obdobje vzgodne dinastije Zhou
4. **Dinastija Qin**
5. **Literatura**

1. ZGODOVINA KITajsKE

Na Kitajskem so se prve neolitske kulture pojavila po letu 8000 pr.Kr., pačvet pa dosegle v 3. Tisočletju pr.Kr. Najbolj znana kultura je Yangshao, na severozahodu Kitajske. Njeni nosilci so živeli v vaseh z okroglimi hišami, izdelovali glineno posodo brez lončarskega vretena in orodje iz kamna in kosti. Preživljali so se z motičnim poljedelstvom. Na glinenih in kamnitih predmetih so našli prve pismenke. V poznem obdobju kulture Yangshao med 20. In 16. stol.pr.Kr. se središče prenese na območje v sotočju rek Wei in Haung He (Rumene reke). Izdelovali so bronasto orožje in uporabljali bojne vozove, gojili pa so tudi sviloprejk.

2. DINASTIJA SHANG

Dinastija Shang je obstajala od 16.–11. stoletja pred Kristusom. S to dinastijo se pravzaprav prične zgodovinsko obdobje stare Kitajske. Središče te kulture se je verjetno nahajalo na osrednji ravnini današnje Kitajske, in sicer sprva v bližini današnjega mesta Shangqiu v vzhodnem delu province Henan, kasneje pa so prestolnico preselili v bližino današnjega mesta Anyang, v severnem delu iste province. V bližini tega mesta so arheologi našli preko 100.000 orkaljev s pismenkami, med katerimi so bile množično napisane na bronastih vrčih in posodah. Gre za vedeževalska oziroma verska besedila, vrezana v kosti ali želvje oklepe. Pismenke so potrdile večino imen vladarjev, ki jih je za to obdobje navajalo zgodovinsko izročilo. Pisava obdobja Shang je zgodnja predhodnica današnje kitajske pisave. Sestavljena je iz piktogramov in štela okrog 3000 pismenk. V tej pisavi najdemo veliko pismenk, ki se uporabljajo še danes. Kot rečeno, se je pisava takrat verjetno uporabljala skoraj izključno za verske oziroma vedeževalske obrede. Oraklji so imeli v tej kulturi precej pomembno vlogo, kot naj bi očito pomagali vladarjem pri vseh pomembnejših političnih odločitvah.

2.1 Vedeževanje

Kitajsko izročilo nam podrobno opisuje potek tovrstnega vedeževanja, in sicer, ker je bil v dinastiji Shang kult prednikov že precej razvit, je bilo priporočljivo, da se je vladar o vseh pomembnih vprašanjih najprej posvetoval z njimi. V ta namen je torej vselej poklical svečenika oziroma vedeževalca, mu postavil določeno vprašanje, ta pa je vprašanje skupaj z datumom in imenom vpraševalca vrezal v globoko obrušeno kost ali želvji oklep in ga toliko časa ogreval nad plemenom, da so v njem nastale razpoke. Iz oblike teh razpok je svečenik razbral odgovor božanskih prednikov, ki so ga v nekaterih primerih zapisali na hrbtno stran oklepa oziroma kosti. V kasnejših obdobjih, ko je prešlo v navado, da je vedeževalsko funkcijo opravljal sam vladar, se je odgovor največkrat pojavil neposredno za vprašanjem. Vrezovanje pisemk je bilo praviloma naloga posebnih dvornih pisarjev oziroma arhivarjev, ki pa so v posameznih primerih v orakelj naknadno vrezali še opombo o tem, ali se je odgovor dejansko uresničil in kdaj.

Svečeniki so imeli sprva velik politični vpliv, vendar se je kasneje njihov položaj bistveno spremenil na slabše. V tem obdobju je kar mrgolelo različnih naravnih bogov

in boginj, čeprav le-te niso domovali v urejenem Panteonu, ampak so se v posameznih pokrajinah vselej pojavljali v različnih oblikah in pod različnimi imeni. Oblike pojavov so bile mogočne silnice in pojavi, ki jih srečamo v naravi – od sonca, lune, zvezd, vetra, oblakov in padavin. Kitajci so častili vrhovno božanstvo Shang di in vladarji so nosili cesarski naziv (kitajsko di). Na kraju, kjer se je nekoč ponosno dvigovala prva prestolnica dinastije Shang, mesto Ao, so kitajski arheologi naleteli na precej pomembnih ostankov te kulture. Sem sodijo začetki pisave in bela keramika. Mesto Ao je moralo biti presenetljivo veliko. Obsegalo je kar 3,2 kvadratnega kilometrapovršine in bilo obkroženo s 1795m dolgim zidovjem, ki je bilo široko okoli 36m in ponekod visoko do 10m. Zgradili so ga večinoma kmetje, saj si je oblast že takrat pridrževala pravico, da je to najcenejšo delovno silo uporabljala tudi v vse mogoče druge namene, ki niso imeli prav nič skupnega s poljedeljstvom.

2.2 Družba

Kmetje, v tem obdobju niso bili kaj dosti drugačni od drugih obdobj. Bili so nižji sloj družbe, morali so obdelovati zemljo vladarja in dajati večino pridelka višjim slojem, vendar kljub takemu položaju niso bili sužnji, torej ljudje brez pravic. Pridelovali so riž, pšenico in proso, gojili ovce, koze in piščance. Če je zemlja, ki so jo obdelovali, zamenjala lastnika, so jo lahko zapustili, ali pa jo obdelovali še naprej. Torej so bili neke vrste tlačani. Vendar je shangovska družba brez dvoma poznala tudi prave sužnje. To so bili večinoma vojni ujetniki, ki so, kadar so jih pustili pri življenju služili posameznikom iz vladajočega sloja.

2.3 Nadaljni razvoj države

Ustoj prve prestolnice dinastije Shang, mesta Ao, kjer je bil sedež vladarjeve oblasti in center kulturnih (torej tudi političnih) dejavnosti, nazorno prikazuje proces nastanka prvih mest v jugovzhodni Aziji. Razvila so se trgovska naselja. Dinastiji Shang je vladalo 30 vladarjev, ki so se očitno radi selili, saj so kar sedemkrat zamenjali prestolnico dinastije. S pogostimi bojnimi pohodi se je država kar naprej širila, kar je pri danem sistemu zahtevalo tudi nov položaj osrednjega sedeža oblasti. Zadnji cesar je preselil prestolnico (svoj dvor) v že omejeno mesto pri današnjem Anyangu. To mesto je ostalo prestolnica vse do konca dinastije. Tukaj so sodobni arheologi naleteli na pravo zakladnico predmetov, ki nudijo veliko podatkov o takratni družbi. Sem sodijo bronasti vrči. Danes so znana celo imena oziroma znaki nekaterih najpomembnejših mojstrov oziroma obrtniških družin, ki so izdelovale najdragocenejše bronaste predmete. Bron je bil predrag za vsakdanjo rabo, zato so to kovino uporabljali izključno v kulturne namene. Kitajska se nikoli ni mogla pohvaliti z obiljem kovin, zato so prvi denar predstavljale lupine posebne vrste školjk. Ker je bilo kovin zelo malo, so jih ljudje večkrat hranili doma kot neke vrste kapitala. Tako jih je bilo vedno manj na trgu, kar je povzročilo rast njihove cene. Ko pa so bile cene dovolj visoke, so ljudje odnesli svoje zaloge na trg, nakar je kovinam cena znova padla. Ta večni krog inflacije in deflacije se je bolj ali manj redno ponavljal skozi vsotradicionalno kitajsko zgodovino. Temelj oblasti in edina smotrna naložba

kapitala, ki so jo dolga stoletja poznali, je bila zemlja. Denar in vrednost takrat nista povzročali posebnih preglavic. Ker jim je primanjkovalo kovin, so za vsakdanje potreb še naprej uporabljali predvsem keramične izdelki in se že zelo zgodaj osredotočili na izum porcelana. Prebivalci so poznali tudi že svilo in precej dovršeno tkalno tehniko. Poleg dobro organizirane vojske je k uspehom pripomoglo tudi tehniško, izredno »napredno« orožje in iznajdba vozil. Posebno veselje do vojskovanja so pokazali zadnji štirje cesarji dinastije Shang. V zadnjih dvesto letih vladavine te dinastije se je država neprestano širila. Ko je nazadnje prodrla v nekdanja središča kulture Yangshao in v večine manjših lokalnih neolitskih kultur je naletela na omembe vredne upore, kar je vladarje te dinastije stalo prestola in državne oblasti. Sepravi, pripadniki kulture Zhou je premagala dinastijo Shang. Vodja vojske (kulture Zhou) Wu wang, je leta 1050 pr.n.št. pridobil popolno oblast. Ta se je odpravil na bojni pohod proti vzgodu, se prebil čez Huang he (Rumeno reko), premagal cesarjevo vojsko, vdrl v prestolnico in ubil zadnjega vladarja dinastije Shang. To dejanje je hkrati pomenilo začetek dinastije Zhou.

3. DINASTIJA ZHOU

Dinastija Zhou je trajala od leta 1050 do 221 pred Kristusom. Zgodovinarji to obdobje največkrat delijo na obdobje zahodne in na obdobje vzhodne dinastije Zhou. Ta dinastija je sprva vladala zahodni Kitajski, zaradi vpadov nomadov pa se je preselila v osrčje, od koder je leta 771. pr. Kr. pregnala dinastijo Shang. Pomemben element, ki ga je kultura Zhou prevzela od religije dinastije Shang in ga razvila ter sistematizirala do popolnosti, ki jo srečujemo v vseh kasnejših stoletjih kitajske zgodovine, predstavlja kult prednikov, torej predstava, po kateri živita v vsakem človeku dve duši. Prva, živalska, sama od sebe odmre kmalu po smrti telesa, druga. Tako imenovana duša osebnosti, pa se tudi po njej še lahko prosto giblje in živi tako dolgo, dokler živijo ljudje, ki se je spominjajo in ji prinašajo hrano. Kult neba so novi vladarji združili s sistemom družine. Pri patriarhalnih stepih plemenih osrednje Azije je namreč vse kulturne obrede opravljal družinski poglavar. Tako so postali svečeniki iz obdobja dinastije Shang za čas dinastije Zhou nekak odvečni sloj in so bili dobesednopostavljeni na cesto. Ker pa so sodili k redkim pismenim ljudem, država pa je potrebovala upravni aparat, so se zaposlili kot pisarji. Ostali so se razkropili po vaseh, kjer so postali vaški svečeniki, pristojni za vse, kar je bilo povezano s pomembnimi običaji in moralo.

3.1 Nastanek novega družbenega sloja

Na vladajoče kroge novonastale dinastije Zhou pa so zunanje forme stare, prefinjene kulture dinastije Shang kljub vsemu naredile velik vtis. Razen tega, so svečenikom religiozne premise nebeškega kulta narekovale predstave, po katerih sta nebo in zemlja vzročno povezana. To pomeni, da se mora vladar na zemlji pravilno vesti, saj se vsaka njegova napaka kaj kmalu pokaže v delovanju neba, kar privede do naravnih katastrof in podobnih tragedij. Nasvete o pravilnem vodenju in delovanju so zopet ponudili prejšni svečeniki, ki so pač imeli najboljšo tovrstno izobrazbo. Tako je v

prvem obdobjudinstije Zhou nastal nov družbeni sloj tako imenovanih »učenjakov«. Ti ljudje niso opravljali nobenega »produktivnega« dela, vendar tudi niso spadali k vladujočemu plemstvu. Najbolj znan je Konfucij, katerega modrost je ohranjena v izrekih in pogovorih. Njihov položaj in pomen se je v naslednjih stoletjih še precej spremenil.

3.2 Drugi problemi

Kot klan osvajalcev so predstavljali manjšino, ki se je morala porazdeliti po vsej državi. Razen tega so posamezni voditelji zavezniških plemen pričakovali nagrade. Osvojeno območje je bilo velikansko, prometne zveze pa so bile preslabe, da bi lahko omogočile ponovno vzpostavitev centralistične oblasti. Kmalu je postalo jasno, da bo državo Zhou mogoče upravljati samo tako, da jo razdelijo na manjše fevde in imenujejo vezale, ki bodo v njih prevzeli lokalno oblast in upravo. Sprva so lahko vladarjevi vazali lahko postali samo člani njegovega klana, kasneje pa tudi posamezni voditelji zavezniških plemen. V ta namen so uvedli pravo ceremonijo, med katero so novemu vezalu simbolno svečano predali peščico zemlje. Vendar so že prva stoletja vladavine Zhou pokazala, da je osrednja oblast vladajočega klana vse bolj upadala. Dežela je bila prevelika da bi jo bilo mogoče nadzorovati, cesarji pa večinoma niso imeli možnosti, da bi centralno oblast tako trdno prijeli v svoje roke, kot so si želeli. Razen tega so drug za drugim padali v različnih bojnih pohodih, kar je na dvoru samem vedno znova privedlo do najrazličnejših notranjih bojov za oblast oziroma nasledstvo. Prestol in najvišja oblast je neposredno prehajala z očeta na sina, a formalno ne kot naslednik je po smrti prvega vladarja Wu wanga oblast prevzel njegov mlajši brat, vojvoda Zhou. Vezali pa so na svojih fevdih imeli polne roke dela z utrjevanjem in širjenjem lokalne oblasti, zato se za težave središča niso zanimali. Posamezni fevdni vladarji so se vse pogosteje vojskovali tudi med seboj, razen tega, pa so državo, predvsem na njenih zahodnih in severnih mejah, vedno znova ogrožalarazlična nomadska plemena. Le-ta so ravno takrat doživljala proces prehoda iz agrarno-nomadske v vojaško skupnost. To jim je v zgodovini po krivici dalo pečat »neukrotljive divjosti« in »barbarizma«. Ko so ta plemena prišla v stik z agrarnimi kulturami, je postalo zanje enostavneje uvest menjava mesa, mlečnih izdelkov in kož za poljske pridelke. Zato so obdelovanje zemlje opustili in se skoraj izključno posvetili rejji svojih čred. Z izgubo tradicionalnega poznavanja osnovnih poljedeljskih tehnik so seveda postali odvisni od agrarnih kultur. Zato so morali nomadi vselej, kadar jim kmetje niso mogli ali hoteli prodati svojih poljedelskih pridelkov po ceni, ki so si jo lahko privoščili, trpeli lakoto. Do tega je navadno prihajalo v času vojn, ko je primanjkovalo kmetov, ali pa v času naravnih katastrof. Namesto podhranjenosti so nomadska plemena raje izbrala »naravnejšo« pot. To so bili roparski napadi, v katerih so si sredstva in hrano, ki si jih drugače niso mogli privoščiti, enostavno vzeli na silo. Njihovi roparski napadi so večkrat pospešili padec posameznih dinastij ali vsaj posameznih cesarjev.

3.3 Nova »beseda«

V prvih stoletjih dinastije Zhou se prvič začela pojavljati beseda, ki označuje »Kitajce« kot civilizacijsko skupnost. To skupnost je v smislu enotnega kulturnega kroga še dodatno povezal jezik in uradna pisava, ki so jo vladarji dinastije Zhou prevzeli predvsem od kulture dinastije Shang in jo uvedli po vsej deželi. Medtem je vladar dinastije Zhou vse hitreje izgubljal nadzor nad svojimi vazali, njihovimi boji in zavezništvi. Leta 771 pr.n.š. se je zveza severnih fevdov odločila napasti prestolnico. Zavzeli so mesto Hao pri današnjem Xi'anu in ubili vladarja. Vendar je imel vladajoči klan še nekaj lojalnih vazalov, ki jim taka menjava oblasti ni bila preveč všeč, saj so imeli drugačne načrte. Zato so rešili enega od princev in ga preselili v mesto Luoyi, ki je tako postalo nova prestolnica. Pričelo se je drugo obdobje vladavine cesarskega klana, tako imenovano obdobje vzhodne dinastije Zhou. Njen prvi vladar že od vsega začetka ni imel nikakršne dejanske oblasti. Ta se je zadovoljil z vlogo formalnega razsodnika in torej postal simbol, ki so ga vazali potrebovali pri žrtvenih obredih in ceremonijah v zvezi z nebeškim kultom, katerega so vsi še naprej priznavali, in pri odločitvah o posameznih novo nastalih položajih in razmerjih med njihovimi suverenimi državicami. Za Kitajske razmere krizna in kaotična doba je postala za sloj učenjakov pravi raj na zemlji. Uveljavilo se je nešteto potujočih filozofov in politikov. Poleg tega so ustanavljali vrsto filozofskih in političnih šol ter pripadajočih jim teorij, ki jih vse do danes prištevamo med bistre ustvarjalnosti človeškega duha.

3.4 Prvo in drugo obdobje vzhodne dinastije Zhou

To prvo obdobje vzhodne dinastije Zhou je torej predstavljalo prvi in odločilen razcvet tega, kar svet razume pod pojmom tradicionalna kitajska filozofija. Tu se pojavijo Konfucij, Mo Di, prvi pomembni daoisti, legalisti in še mnogo ostalih mislecev. Tudi zgodovinoisje je bilo v tej dobi že precej pomembno (npr. Konfucijevo delo »Analov pomladi in jeseni«). V času dokončnega razpada fevdalnega sistema, torej predvsem v drugi polovici obdobja vzhodne dinastije Zhou, v tako imenovanem obdobju vojskujočih se držav, je politični nered spremljalo tudi precej novi smernic v gospodarstvu in agrarni tehnologiji. Sem sodi iznajdba pluga, ki so ga vlekle domače živali, in splošna uporaba zelo natančno izdelanega kovinskega orodja, kolobarjenja in izpopolnjevanja gnojil. Kitajci so v tem času pojedli manj mesa, kot ponavadi in sicer so začeli jesti svinjsko in pasje meso. Ker pa to meso vsebuje manj beljakovin, so jih nadomestili z več fižola. Ta sprememba v prehranjevanju se je ujemala s precejšno rastjo prebivalstva. Zgodovinarji ocenjujejo, da je prebivalstvo takratne države Zhou v obdobju vojskujočih se držav štelo okrog 25 milijonov. Pojavi se sloj trgovstva. Ker je bio dobiček v obliki kovancev zelo nevarno hraniti doma, so ga tudi trgovci začeli vlagati v zemljo. Sepravi, začeli so kupovati posesti od kmetov. Ker so se predvsem severne države neprestano širile, je bilo njihovo prebivalstvo ves čas ogroženo, saj je postopni prodor agrarne civilizacije na nomadska področja vedno znova privedel do vdorov tamkajšnih plemen, ki so takrat imela že izredno razvito vojaško tehniko. V tretjem stoletju pr.n.š. je na velikanskem ozemlju celotnega cesarstva ostalo le še

sedem držav, ki so se začele vse jasneje potegovati in bojevati za popolno oblast nad vso kitajsko državo. To so bile: Chu, Han, Qi, Qin, Wei, Yan in Zhao. Nastali so rodovniki. Z njihovim nastankom je bila odstranjena še zadnja etična ovira in dokončni boj za absolutno oblast se je lahko začel. V njem je že leta 256 pr.n.š. zmagal knez države Qin, ki je bila od vsega začetka kulturno bolj oddaljena od agrarnega centra kot ostale države. Še istega leta je zadnji cesar dinastije Zhou odstopil v korist kneza te države, kar je pomenilo začetek vladavine nove kitajske dinastije, dinastije Qin.

4. DINASTIJA QIN

Oblast kraljev iz dinastije Zhou je oslabela zaradi vpadov nomadov s severa. Nova država se je bistveno razlikovala od vseh prejšnjih kitajskih dinastij. Ker je bilo prvotno področje bivšega vazalnega fevda Qin nekakšno sotočje različnih kulturnih vplivov, se je kulturna sinteza kmalu pokazala tudi v osnovah upravne, ekonomske in politične ureditve nove dinastije, ki je bila hkrati prva, pod katere oblastjo je bilo združeno skoraj celotno ozemlje današnje Kitajske. Vojvoda Zheng (prvi cesar dinastije Qin) iz dinastije Qin je leta 221. pr.Kr. pregnal staro dinastijo ter prevzel cesarski naslov kot Qin Shihuangdi. Lü Buwei je bil prvi Kitajski trgovec v zgodovini, ki ni bil plemiškega rodu, prebil v sam vrh vladnih krogov. V cesarstvu so uvedli politiko in državno ideologijo, ki sta bili popolnoma drugačni od vsega, s čimer so podložnikom parali možgane prejšnji oblastniki. Legalisti so se že od vsega začetka zavzemali za poenotenje vseh mer, uteži, razdalj med kolesi vozov (za gradnjo enotnih cest), denarja, pisave in ostalih pomembnih kriterijev centralistične države. Prvi cesar dinastije Qin je vse to uresničil in državo razdelil na province, te pa na okrožja, ki so jih upravljali uradniki. Oboje pa je nadzoroval nadzornik, ki je bil neposredno odgovoren centralni vladi oziroma cesarju. Dinastija Qin je odpravila fevdalizem, z njim pa tudi vse privilegije plemstva. Vse najpomembnejše plemiške družine, ki so prej vladale posameznim fevdom, so preselili v prestolnico, s čimer so izgubile materialno osnovo svoje oblasti. Njihovo zemljo je bilo poslej mogoče kupiti. S poenotenjem pisave so se, predvsem na področju uprave, začeli zapisovati spiski uradno dovoljenih pismenk. Na ta način je v obdobju dinastije Qin nastal prvi leksikon kitajskega jezika in pisave. Filozofi in učenjaki v novem centralističnem sistemu niso bili najbolj zaželeni, saj cesar ni potreboval njihovih nasvetov, še manj pa njihovih moralnih nauk. Potreboval je predvsem čim bolj nevede kmete, ki so pridno obdelovali svoja polja in vestno plačevali davke. Leta 213 pr.n.š. je prišlo do obsežnega požiga knjig. Li Shi je dal požgati vse razen »znanstvenih« del, kot so bile knjige o poljedelstvu, medicini, astronomiji in vedeževalstvu. Qin Shihuangdi je začel »potovati« po Kitajski, saj ga je začelo skrbeti posmrtno življenje, in na podlagi tega potovanja je iskal nove možnosti in tehnike za podaljševanje življenja. Nerodno pa je bilo to, da je prav na tej poti umrl za malarijo. Njegov grob so arheologi odkrili v okrožju Lintonga, današnjega glavnega mesta province Shaanxi. Qin Shihuangdi je dal graditi velikanske in nepopisno razkošne palače in dvorce pa ceste in prekope, pri čemer mu ni bilo mar za življenja tisoče podložnikov. Te pa je uporabil tudi, da so prvič dokončali gradnjo znamenitega kitajskega zidu, doslej edine človeške stvaritve, ki je

vidna z Lune. V naslednjih mesecih, po Qin Shihuangdovi smrti se je na prestolu zvrstilo kar šest različnih cesarjev. Ljudstvo je v tistem času ustvarilo pravo pravcato vojsko, ki jo je vodil Liu Ji. Ta pa je prodril v prestolnico in po nekaj bojih zasedel prestol. Še tistega leta se je sam oklical za cesarja in ustanovil novo dinastijo Han.

5. LITERATURA

- Zgodovina 1, Učbenik za prvi letnik gimnazije; Vilma Brodnik, Robert Jernejčič, Srečko Zgaga, Ljubljana DZS, 2010

- Zmajeva hiša, Oris kitajske kulture in civilizacije; Jana Rošker, Cankarjeva založba, 1992 (Zbirka Bios)

- http://sl.wikipedia.org/wiki/Zgodovina_Kitajske